Kakšno je stanje velikega petelina v Sloveniji?

Živel je tudi na Golovcu nad Ljubljano

Viktor Luskovec

Po zadnjih podatkih se je populacija divjega oziroma velikega petelina (Tetrao urogallus) v zadnjih dvajsetih letih v Sloveniji prepolovila. Aktivnih je le še 43 odstotkov od 681 vseh znanih rastišč, iz nekaterih tradicionalnih bivališč, kot sta nekoč bile Kočevska in Notranjska, pa je zvečine že izginil. »Na območju Dinaridov v jugozahodni Sloveniji živi le še okrog osem odstotkov celotne slovenske populacije, grozi pa mu, da bo na tem območju izumrl,« pravi dr. Miran Čas z Gozdarskega inštituta Slovenije, ki je strokovno poslanstvo namenil proučevanju velikega petelina.

Foto Viktor Luskovec

DR. MIRAN ČAS

Z analizami so ugotovili, da se habitat drastično zmanjšuje predvsem v nižje ležečih območjih. V dinarskih gozdovih, kjer je sestava gozda drugačna kot v gozdovih v alpskem prostoru, se je petelin ohranil le še na nekaj izoliranih območjih na nadmorski višini od 1.000 do 1.200 metrov, kjer so še ugodni bivalni pogoji za to redko in ogroženo vrsto. Dobrih 90 odstotkov zdajšnje populacije velikega petelina živi v širšem alpskem prostoru, zvečine na območju med 1.200 do 1.600 oziroma 1.700 metrov nadmorske višine, do kamor sega gozd.

S kakšno metodo ste prišli do navedenih ugotovitev?

Veliki petelin je karizmatična vrsta, ki navkljub velikosti v zavetju gozda živi nadvse skrito življenje. Monitoring petelina se je zvečine odvijal v času njegovega razmnoževanja, ki mu rečemo rastitev. V vseh letih od 1979–2000 je pri napornem štetju oziroma »zaslišavanju« divjega petelina v najzgodnejših jutranjih urah v aprilu in maju prostovoljno sodelovalo veliko število lovcev in gozdarjev, »petelinarjev«. Spomladi se petelini na rastiščih na svojstven način rastijo oziroma parijo. Takrat se z značilnim petjem – klepanjem in brušenjem oglašajo in šopirijo, vozijo kočijo in se med sabo bojujejo za dominanten položaj pri kurah. Zmagovalec praviloma prevzame vse kure, ki se mu podredijo. Vzpostavi se hierarhija, ki velja do naslednje rastitve. Kure same poskrbijo za zarod. Aktivna rastišča divjega petelina so v glavnem v starih predelih gozda. Divji petelin sicer živi v subpopulacijah, ki v Sloveniji štejejo do štiri ali pet petelinov in šest, sedem kur.

Je vzrok za izginjanje velikega petelina v nižjih predelih v podnebnih spremembah in segrevanju planeta?

Absolutno, zaradi podnebnih sprememb, onesnaženosti ozračja in dviga temperature se je v zadnjih desetletjih močno spremenila sestava gozdne vegetacije. Opažamo močno izginjanje iglavcev, ki so nosilna vrsta habitatov velikega petelina. Divji petelin je kot vrsta gozdnih kur namreč značilna vrsta borealnih gozdov severne Evrazije, kot so Skandinavija, baltske dežele in prostranstva Sibirije. Značilna drevesne vrste tajge so rdeči bor in smreka. V ostrejših klimatskih pogojih, v katerih uspeva tajga, pridejo bolj do veljave iglavci, ki so osnova za primeren habitat za velikega petelina. V takšnem habitatu uspeva tudi drugo primerno rastlinstvo, kot je denimo borovnica, ki je življenjskega pomena za obstoj petelina v vseh razvojnih oblikah. Smreka je močno razširjena v slovenskem visokogorju pa tudi nižje. Pogozdovali pa so smreko tudi na opuščena kmetijska zemljišča. Zaradi klimatskih sprememb so na rastiščih listavcev tujerodni iglavci bolj izpostavljeni propadanju, ki jih zakrivijo suše, bolezni in insekti. Na izpraznjena mesta se po naravni poti vračajo avtohtoni listavci, habitati, v katerih prevladujejo slednji, pa niso primerni za divjega petelina.

Poleg podnebnih sprememb so h klavrnemu stanju velikega petelina verjetno pripeljali tudi drugi vzroki? Lovska zveza Slovenije se je namreč že pred četrt stoletja odločila, da se začasno odpove lovu na prestižno lovsko trofejo v podobi velikega petelina.

Lov na velikega petelina, ki so ga lovci uvrščali med tako imenovano visoko divjad, je bil privilegiran in ni bil dan vsakomur. Ko se je populacija velikega petelina začela močno zmanjševati, je trofejni lov seveda postal eden od vzrokov ogrožanja. Lovska zveza Slovenije ga je zaradi ogroženosti zavarovala v začetku 80. let prejšnjega stoletja, leta 1993 pa ga je popolnoma zavarovala slovenska vlada z uredbo. Lov, arhivski zapisi in natančna letna sistematična lovska statistika števila uplenjene divjadi na Slovenskem od Avstroogrske od leta 1874 naprej pa sta prinesla tudi veliko podatkov o številčni in prostorski dinamiki divjega petelina. Po lovski statistiki, ki sega 130 let v preteklost, lahko ugotovimo, da je številčnost velikega petelina naraščala tja do leta 1911 oziroma do I. svetovne vojne. Po letu 1933 pa je začela nihajoče upadati, zlasti močno pa je začela upadati po letu 1961, ko je bil ugotovljen zadnji izraziti maksimum vrste. Sicer smo še leta 1991 evidentirali manjši maksimum številčnosti, vendar je bilo vse skupaj že v močnem upadanju vrste.

Čemu pripisujete populacijsko ekspanzijo pred stotimi leti?

Seveda nas je zanimalo, zakaj je bil veliki petelin pred stotimi leti tako številen. Takrat je bil razširjen celo v predelih z nadmorsko višino okrog 400 metrov ali pa še nižje, živel je tudi na Golovcu nad Ljubljano. Vzrok za tolikšno razširjenost je bil v načinu tedanjega gospodarjenja z gozdom ter posledično v močni razširjenosti iglavcev in borovnice. Šele z rezultati analize gozdnatosti in razvoja gozdov v zadnjih 230 letih smo dobili natančnejše odgovore, zakaj je bil tisti čas tako ugoden za velikega petelina. Delež gozda v alpskem gorskem svetu je bil ob koncu 18. stoletja s tedanjimi 26 odstotki več kot trikrat manjši od zdajšnjega, ki presega 80 odstotkov. Z zaraščanjem pašnikov in drugih odprtih območij se je v slabem stoletju izoblikoval primeren habitat za divjega petelina, kar se je odrazilo v trikrat višji gostoti uplenjenih samcev.

Kako je intenzivna sečnja vplivala na razvoj in stanje vrste?

Številčnost velikega petelina je začela močno upadati z intenzivnim gospodarskim izkoriščanjem gozda in izgradnjo prometne infrastrukture. Sonaravno gospodarjenje z gozdom, ki se je uveljavilo v zadnjih desetletjih, sicer ni tako zelo negativno vplivalo na populacijo gozdnih kur. Izjema so bila območja, kjer so bistveno posegli v stare sestoje gozdov. Ugotovili smo namreč, da mora primeren habitat za velikega petelina vsebovati najmanj 60 odstotkov starega gozda in iglavcev. Z izgradnjo gozdnih cest se je v največji možni meri odprla dostopnost do pred kratkim še nedostopnih predelov. Posledično so se pojavile tudi nove oblike pritiska na naravo in njenega ogrožanja. Največji tovrstni pritisk zdaj predstavlja tako imenovani motorizirani turizem, ki z motokrosisti, štirikolesniki in motornimi sanmi prodira tudi v najbolj odmaknjene predele slovenskih gozdov. Petelin praktično pol leta preživi v snegu, prehranjuje pa se z iglicami in popki rastlin. Vznemirjanje mu pobere veliko energije, ki je zanj življenjskega pomena. Preživetje v gorskem svetu je že tako zelo kruto in surovo, motorizirani turizem pa razmere zaostruje do katastrofičnih razsežnosti.

Ali izkoriščanje gozdov za petelina vendarle pomeni globalno grožnjo?

V Sloveniji ne. Sonaravno gospodarjenje z gozdom namreč zagotavlja ustrezen delež starih gozdov in tako tudi primeren habitat za velikega petelina. Prizadevamo si, da bi populacijo velikega petelina ohranili v primernem oziroma naravnem številu, ki bo v naravnem razmerju z drugimi vrstami. Ocenjujemo, da je zdajšnji način gospodarjenja z gozdovi med najprimernejšimi.

Ali govorite o idealnem sonaravnem gospodarjenju na teoretični ravni? Poznamo namreč več primerov, ko se gozdarji niso zmenili za rastitev ali celo leglo velikega petelina.

To je res. Govorimo o konceptu, ki velja za območje celotne države in je obvezujoč za vse, ki posegajo v gozd. Poznamo pa tudi takšne primere, ki ste jih omenili. So pa bolj ali manj osamljeni in si jih prizadevamo v celoti odpraviti. V nekaterih primerih je prišlo celo do samovoljnih razlag, kakšen je primeren habitat za velikega petelina, češ da bodo na določenih območjih naredili golosek in pomladitev, kar bo po njihovi zgrešeni predstavi ugodno vplivalo na velikega petelina. To seveda ni res in je zelo neugodno na razvoj vrste. Primernejša alternativa tem razlagam in morda iskrenim prizadevanjem je vzdrževanje 3–5-odstotnega površinskega deleža mozaično razporejenih gozdnih jas (jagodičje, mravljišča) v gorski gozdni krajini. Velik problem za obstoj velikega petelina pa so poleg pomanjkanja nad 50 ha velikih habitatnih krp starega gozda v odmaknjenih legah nekatere plenilske vrste, katerih številčnost je presegla naravno, predvsem jelenjad in divji prašiči.

Kako ti dve vrsti vplivata na populacijo velikega petelina, saj je znano, da je jelenjad rastlinojed, divji prašič pa zvečine tudi?

Jelenjad ogroža velikega petelina posredno, ker zaradi prevelike gostote popase zeliščne sloje. S tem ogroža predvsem tisti habitat, ki je bogat z larvami in raznimi žuželkami ter z jagodičjem in je kot takšen pomemben življenjski prostor za odraščanje in razvoj kebčkov oziroma piščancev divjega petelina in drugih vrst gozdnih kur (gozdnega jereba, ruševca). Posledica čezmernega ali celotnega popašenja je, kot so pokazale raziskave, občutno zmanjšanje populacije gozdnih kur. Jelenjad in divji prašič sta se čezmerno razmnožila po letu 1961 zaradi lovskega gojenja in zgodovinske iztrebitve njunih naravnih plenilcev, kot sta volk in ris.

Najbolj drastično je na populacijo velikega petelina vplival divji prašič. Ta vrsta, ki velja za eno najbolj trdoživih in premetenih, se namreč prehranjuje tako s hrano rastlinskega kot živalskega izvora, na njegovem jedilniku pa so tudi legla gozdnih kur. Divji prašič, kot smo ugotovili na izbranem območju severne Slovenije od Koroške do mariborskega Pohorja, odločilno vpliva na zmanjšanje številčnosti gozdnih kur. Problematičen je torej predvsem divji prašič, ker je njegova številčnost zaradi lovskega gojitvenega modela in iztrebitve naravnih plenilcev nenormalno visoka, zaradi česar je porušeno naravno ravnotežje. Na populacijo velikega petelina pa vplivajo tudi drugi plenilci, kot so kuna zlatica, kuna belica in lisica.

Foto Viktor Luskovec

VELIKI PETELIN MED RASTITVIJO.

Lisica in obe kuni so avtohtone vrste in že od nekdaj zavzemajo plenilsko mesto v ekosistemih. Zakaj menite, da je njihov vpliv nenaraven?

V raziskavi je bilo ugotovljeno, da so navedene plenilske vrste vplivale na številčnost velikega petelina v 7- do 10-letnih ciklusih, lisica pa tudi na daljše, 19-letne cikluse. Ciklusi so posledica nasprotnega populacijskega nihanja številčnosti plenilskih vrst, z zamikom do dveh let.

Ob opuščanju intenzivnega lova zaradi upadanja zanimanja za kožuhovino se gostote populacij teh plenilskih vrst divjega petelina močno povečujejo in dodatno negativno vplivajo na njegovo številčnost. Seveda pa naravni mehanizmi kot so bolezni (steklina, garje) poskrbijo za regulacijo njihove številčnosti, ki omogočajo preživetje divjemu petelinu pri habitatno primernih pogojih v zmernem številu. Habitatni pogoji pa so večinoma okrnjeni in vrsta postane ogrožena. Ne želimo, da bi v gozdovih prekomerno zmanjšali gostoto plenilcev in naravno medpopulacijsko ravnotežje kot v obdobju agrarno usmerjene Dravske banovine, ki je tudi prispevalo k takratni višji gostoti populacij gozdnih kur.

Ali načrtovalci upravljanja s prostoživečimi divjimi živalmi poskušajo zmanjšati negativni vpliv jelenjadi in divjega prašiča?

Zavod za gozdove Slovenije negativni vpliv rešuje predvsem s politiko višjega odstrela. Na zavarovanih območjih Nature 2000 pa ponekod že izločajo krmišča za divjega prašiča, ki so vodila v njegovo čezmerno številčnost, in se tako poskušajo vzpostavljati naravnejši pogoji, ki bodo sčasoma pripeljali do naravnega ravnotežja.

Vlada je pred poldrugim desetletjem popolnoma zavarovala velikega petelina. Ali mu je pristojno ministrstvo namenilo zadostno pozornost?

O gozdnih kurah se veliko govori. Pri vzpostavljanju mreže zavarovanih območij Natura 2000 so bile gozdne kure pomemben kazalec ohranjenosti narave. Zdaj, ko je bila mreža zavarovanih območij vzpostavljena, pa se zelo malo naredi za te vrste, predvsem se nič ne naredi za njihovo proučevanje in ohranitev. Leta 1979 sta Gozdarski inštitut Slovenije in Lovska zveza Slovenije pod vodstvom dr. Mihe Adamiča vzpostavila popis velikega petelina, ki se je ponavljal s presledki od tri do pet let in je veljal za enega najbolj kakovostnih v vsej Evropi. Po vzpostavitvi Nature 2000 bi človek ob vseh okoljevarstvenih organizacijah in državnih zavodih za varstvo narave, ki jih premoremo, pričakoval, da se bo pa zdaj res nekaj naredilo za gozdne kure oziroma za ustavitev negativnih trendov njihove številčnosti in za ohranitev habitatov. Ne nazadnje, so vse brez izjeme uvrščene na rdeči seznam ogroženih živalskih vrst ali pa jim grozi celo izumrtje. Nič se ni zgodilo. Še več, celo popis velikega petelina, ki je bil nazadnje izveden leta 2000, je ugasnil. To je kar sramotno za državo, saj smo po določilih EU dolžni ohranjati stabilnost populacij.

Ste na pereče razmere opozorili pristojnega ministra za okolje?

Pri ministru nisem bil. Šele po daljšem moledovanju nam je s pomočjo posrednikov pred mesecem le uspelo priti do predstavnikov ministrstva. Predstavili smo nujnost vzpostavitve monitoringa velikega petelina in ostalih vrst gozdnih kur ter izdelavo varstvenega programa, vendar smo odšli praznih rok, čeprav je Slovenija dolžna še letos ugotoviti stanje velikega petelina. Odgovor je bil, da se bo projekt aktiviral, ko bo EU zagotovila projekt Life+.

Nagrada za »vidro s tremi srci«

Zverinica, ki lahko preživi le v čistem okolju

Dragica Bošnjak

»Vidra nikoli ne razočara. S prikupno podobo nam vsak trenutek sporoča, kaj moramo storiti za čistejše in bolj naravne vode, kako lahko ohranjamo življenje vseh vrst v njih in – ne nazadnje – opozarja, kako občutljiv naravni vir je pitna voda, strateška dobrina tretjega tisočletja, za katero se bodo bíle naslednje vojne,« pravi Marjana Hönigsfeld Adamič, ustanoviteljica in vodja Inštituta za ohranjanje naravne dediščine Lutra.

Kot je znano – in o tem smo pisali tudi v prilogi *Znanost* – si sodelavci Inštituta Lutra že več let prizadevajo poglobljeno raziskati in zavarovati vidro, ki sodi med ogrožene živalske vrste. Med drugim to vključuje natančen pregled oziroma inventarizacijo vidre, za kar pa, kot poudarja **Marjana Hönigsfeld Adamič**, »kljub obveznostim, ki jih nalagajo evropske direktive, pri državnih organih ni pravega razumevanja«. Kot še dodaja, bo zato njihovo poglavitno delovanje tudi v prihodnje usmerjeno na Goričko, kjer ima Inštitut Lutra organizacijsko enoto Lutra Pannonica. Do konca leta 2008 nameravajo uresničiti več ciljev projekta LIFE-NATURA, ki v tem času poteka na območju Krajinskega parka Goričko. Eden od teh je tudi izgradnja in ureditev informacijskega eko-centra za vidro v občini Gornji Petrovci, ki bo priložnost in izhodišče za nove naloge na področju varstva vidre in njenega življenjskega okolja – sladkovodnih ekosistemov.

Gospodarica čiste vode in brežin

Jedro raziskovalno-razvojne dejavnosti, po katerem je zavod dobil ime in zaščitni znak, se oblikuje okrog evrazijske vidre; od to ime lutra. Spada v skupino zveri oziroma je vodna kuna, ki obvladuje življenje v tekočih in stoječih vodah, giblje pa se, predvsem ponoči, tudi po suhem, na obrežnih robovih. Po velikosti sicer ni kos velikim zverem, na primer medvedu, volku ali risu, vendar jim je po položaju v njenem življenjskem okolju povsem enaka. Z omenjenimi tremi predstavniki zveri jo je mogoče primerjati še po privlačnosti in karizmi, ki jo izžareva. Na srečo pa je, za razliko od mnogih drugih takih živali, še niso uporabili v različne komercialne namene.

Dr. Majda Bagar Povše, vodja raziskovalno razvojne enote Radenska (na levi), je izročila priznanje Marjani Hönigsfeld Adamič, vodji Inštituta Lutra.

Vendar pa to ne pomeni, da marsikje ni že resno ogrožena. Posebno v razvitih okoljih, kjer so zaradi hitre industrializacije in tehnološkega napredka že dodobra osiromašili naravne ekosisteme in degradirali življenjsko okolje, zdaj ugotavljajo, koliko težko popravljive škode je že narejene.

Prepoznavna in varovana

Pri nas so z nekajletnim sistematičnim ozaveščanjem in konkretnim terenskim delom že precej izboljšali razumevanje tega širše pomemebnega vprašanja. S pripravo različnih projektov (Phare, LIFE in drugi), je Inštitut Lutra v prizadevanja za ohranjanje naravnih vrednot in naravnih vodnih ekosistemov vključil tudi lokalne skupnosti, šole, Zavod za gozdove in druge organizacije v Prekmurju, ki se sicer ne bi srečale s to problematiko. Projektne dejavnosti so segle do vseh prebivalcev na Goričkem in njihov odnos do vodnega okolja se opazno izboljšuje. Vidra in njena vloga v naravi postaja v javnosti vse bolj prepoznavna. Rezultati lanske javnomnenjske raziskave Srednje ekonomske šole iz Murske Sobote kažejo, da je v Prekmurju daleč najbolj znana zavarovana vrsta v povezavi z območjem Natura 2000.

Tako nameravajo tudi v prihodnje pritegniti k sodelovanju stalne projektne partnerje in strateške partnerje iz gospodarstva. Na naslednji razvojni stopnji bodo povezali fundacijo s sorodnimi organizacijami in vidrinimi centri v evropskih državah v mrežo, ki bo laže dosegala strateške cilje ohranjanja vidre in pridobivala finančna sredstva za njihovo uresničevanje. Še druge cilje projekta LIFE-NATURA pa bi radi razširili v trilateralni projekt, ki bo zaobsegel ves park Örseg–Raab–Goričko, se pravi čezmejno sodelovanje z Avstrijo in Madžarsko.

Evrazijska vidra ali lutra je ogrožena sesalska vrsta, ki je po merilih IUCN tudi globalno razvrščena v kategorijo ranljivih vrst, navaja pa jo tudi rdeči seznam ogroženih sesalcev Slovenije in naša država se je s podpisom evropskih konvencij tudi obvezala varovati in ohranjati vidro ter njeno življenjsko okolje.

Ambasadorka

»Poleg tega je vidra kot krovna, a ogrožena evropsko pomembna živalska vrsta sladkovodnih ekosistemov tudi zelo primerna 'sporočilna' vrsta za izobraževanje in oblikovanje naravovarstvene in okoljske zavesti, predvsem celovitega varstva voda. Pomembno ambasadorsko vlogo ima na zavarovanih, pretežno kmetijskih območjih, kjer se pojavljajo težave pri ohranjanju vodnih virov, kjer sicer primanjkuje vode in pogosto grozi onesnaženje. Hkrati lahko z vidro na konkretnem primeru prikažemo implementacijo v praksi in prekrivanje evropskih naravovarstvenih in okoljevarstvenih pravnih instrumentov, kot sta okvirna vodna ter habitatna smernica«, pojasnjuje Marjana Hönigsfeld Adamič.

V prihodnje namerava Inštitut Lutra tako razširiti raziskovalno delo na dokaj konfliktno, a pomembno področje ohranjanja populacij divjih živali v zvezi s prometom in načrtovanjem cestne in železniške infrastrukture. Poleg tega pa se nameravajo posvetiti tudi raziskovanju in varstveni problematiki drugih vrst sesalcev. Predvsem se jim zdi pomemebno ohranjanje ogroženih vrst, ki jih še dodatno redčijo naraščajoči promet in drugi ogrožujoči dejavniki okolja. V povezavi s tem menijo, da bi bilo smotrno proučiti možnosti za gojenje izbranih vrst divjadi, naravi prijazne možnosti razvoja na podeželju in drugo.

Zaradi vsega naštetega so si v Inštitutu Lutra, kot pojasnjuje sogovornica, že zgodaj zastavili dolgoročno povezavo s strateškim poslovnim partnerjem, ki je s svojo proizvodnjo oziroma storitvenimi dejavnostmi povezan z vodo kot naravnim virom in od nje odvisen. V Prekmurju je to polnilnica naravnih in mineralnih vod – Radenska tri srca, ki se ponaša z okoljskim certifikatom ISO 14001 in ki je v razvojni viziji Inštituta Lutra našla skladno pot s svojo vizijo varovanja naravnih virov.

»Povezovanje nevladne organizacije, ki si je za osrednjo dejavnost izbrala raziskovanje in ohranjanje ogrožene živalske vrste, ki simbolizira varstvo voda, s strateškim partnerjem iz gospodarstva, ki izkorišča naravne vodne vire, a se zaveda odvisnosti od njih in zato skrbi za njihovo varstvo, je inovativna strateška odločitev, ki je preverjeno izvirna tudi za evropski prostor«, še dodaja sogovornica.

Lutra, Inštitut za ohranjanje naravne dediščine je bil že drugič izbran za nagrado »Dobre družbe«, ki jo je podelila Umanotera, fundacija za trajnostni razvoj. Gre za triletne istoimenske programe, kjer je bila prvič nagrajena Lutrina »zgodba o povodnem možu in projektnem psu«, tokrat pa je bil med izbranci Navdihujočih 5 v kategoriji predstavitev uspešnih partnerstev med gospodarstvom in nevladnimi organizacijami projekt Tri srca za vidro; opaženo in simbolno nagrajeno je bilo zgledno strateško partnerstvo med nevladno organizacijo Lutra in družbo Radenska d.o.o. iz Radencev.

Z nagradnim natečajem Navdihujočih 5 si prizadevajo organizatorji izboljšati pogoje delovanja nevladnih organizacij v Sloveniji. Program finančno podpira sklad Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe (**www.ceetrust.org**). Ustanovljen je bil v pomoč razvoju civilne družbe v Bolgariji, Češki republiki, na Madžarskem, Poljskem, Romuniji, Slovaškem in v Sloveniji. Več na **www.dobradruzba.org**

Prispevek naših raziskovalcev k odkritju

Goljufive pijavke

Medicinska pijavka je v preteklih dveh desetletjih doživela renesanso uporabe v medicini, na primer v plastični kirurgiji, pri post-transplantacijski terapiji in kot osnova za biotehnološko sintezo snovi proti strjevanju krvi. Poleg tega je medicinska pijavka modelni organizem v nevrofiziologiji in razvojni biologiji.

Skupina slovenskih raziskovalcev z Oddelka za biologijo na Ljubljanski univerzi pod vodstvom **prof. dr. Petra Trontlja** je leta 2004 z molekularno genetskimi metodami pokazala, da so pijavke verjetno »vlekle za nos« kirurge, farmacevte in nevrofiziologe. V resnici se niso ukvarjali z medicinsko pijavko, znamenito *Hirudo medicinalis*, temveč s čisto drugo vrsto. Nadaljnje raziskave v sodelovanju z zoologom **Sergejem Utevskim** z Univerze v Harkovu so pokazale, da se na vzhodu Evrope in v prednji Aziji pod pojmom medicinske pijavke skriva še tretja vrsta.

Zgodba se je komercialno in pravno zapletla, ko je leta 2004 ameriški urad za hrano in zdravila medicinsko pijavko sprejel med uradno priznane medicinske pripomočke. Kot so pokazale nadaljnje raziskave v sodelovanju z **Markom Siddallom** iz Ameriškega prirodoslovnega muzeja v New Yorku, noben od komercialnih ponudnikov ne prodaja uradno dopuščene vrste medicinske pijavke. To je bilo objavljeno letošnjega 10. aprila v znanstveni reviji *Proceedings of the Royal Society B*. Klinike, ki z njimi delajo, so v prekršku. Najprimernejša rešitev zapletenega položaja je, da se natančno razišče biomedicinske učinke vseh treh vrst in ustrezno spremeni predpise.

Pomembna pa je tudi lekcija, ki jo uči ta zgodba. Osnova poznavanja živega sveta in njegove uporabne vrednosti je prepoznavanje vrst, torej taksonomija. Prav ta del biološke znanosti je pri snovalcih znanstvenoraziskovalne in šolske politike vse bolj zapostavljen. Posledice utegnejo biti katastrofalne, ko bodo izumirale vrste, katerih identitete in vloge v ekosistemih še niti nismo utegnili spoznati. **I. K.**

Foto A. Utevsky

Prava medicinska pijavka (zgoraj) se od neprave, a večkrat uporabljane (spodaj) razlikuje tudi po barvnem vzorcu. Na obstoj različnih vrst je H. Carena opozoril že leta 1820, a je njegovo delo ostalo skoraj dve stoletji zapostavljeno.

Več lahko preberete na:
http://www.nsf.gov/news/news_summ.jsp?cntn_id=108657
http://www.sciencedaily.com/releases/2007/04/070411110009.htm